

## **Лекція 3. Митно-тарифні засоби регулювання зовнішньоторговельного обороту**

### **План:**

1. Поняття та сутність митно-тарифного регулювання.
2. Мито як основний інструмент тарифної політики: функції та цілі.
3. Класифікація видів мита.
4. Методи нарахування митних ставок.
5. Особливі та сезонні види мита.
6. Митний тариф та товарна номенклатура (УКТ ЗЕД).
7. Митна вартість як база для оподаткування та методи її визначення.
8. Митні режими та їх вплив на нарахування платежів.
9. Економічні наслідки застосування митних тарифів.

### **1. Поняття та сутність митно-тарифного регулювання**

**Митно-тарифне регулювання** — це найважливіший механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), який є прикладом економічного регулювання і відповідає вимогам ринкової економіки. Класичним засобом регулювання зовнішньої торгівлі є митні тарифи, які за характером впливу відносяться до економічних регуляторів.

Згідно з принципами ГАТТ/СОТ, захист національної економіки повинен будуватися переважно на митних тарифах, а не на інших комерційних заходах. Мета цього правила — чітко визначення обсягу захисту і зведення до мінімуму непередбачуваних бар'єрів у торгівлі.

### **2. Мито як основний інструмент тарифної політики: функції та цілі**

**Мито** — це податок на товари та інші предмети, що переміщуються через митний кордон держави. Воно виконує функцію податку, що підвищує ціну експортованого або імпортованого товару, здійснюючи вплив на обсяг і структуру торговельного обороту.

#### **Основні функції мита:**

- **Протекціоністська (захисна):** захист вітчизняних товарів від іноземної конкуренції.

- **Фіскальна:** забезпечення надходжень коштів від ЗЕО до державного бюджету.

- **Регулююча:** удосконалення умов доступу національних товарів на зарубіжні ринки.

- **Балансувальна:** підтримка раціонального співвідношення ввозу та вивозу товарів, валютних доходів та видатків.

### 3. Класифікація видів мита

Мита класифікуються за кількома ознаками, що дозволяє державі гнучко реагувати на зміну кон'юнктури ринку.

#### За напрямом руху:

1. **Ввізне (імпортне):** нараховується на товари при їх ввезенні на митну територію; є переважною формою захисту внутрішнього ринку.

2. **Вивізне (експортне):** застосовується рідко, зазвичай у випадках великих розходжень між внутрішніми та світовими цінами для запобігання дефіциту сировини.

3. **Транзитне:** встановлюється на товари, що переміщуються територією країни до інших держав; наразі використовується дуже рідко.

#### За походженням:

- **Автономні:** вводяться державою в односторонньому порядку.

- **Конвенційні (договірні):** встановлюються на основі двосторонніх або багатосторонніх угод і не можуть бути змінені державою самостійно.

- **Преференційні:** мають нижчі ставки порівняно з діючим тарифом; застосовуються до товарів із країн, що розвиваються, або в межах митних союзів.

### 4. Методи нарахування митних ставок

Спосіб розрахунку мита суттєво впливає на кінцеву вартість товару для споживача.

- **Адвалорне мито:** нараховується у відсотках до митної вартості товарів. Воно автоматично адаптується до інфляції, оскільки сума доходу в бюджет змінюється разом із ціною товару.

- **Специфічне мито:** нараховується у фіксованому грошовому розмірі на одиницю ваги, об'єму або штуку товару. Ступінь захисту при такому миті зростає при падінні світових цін.

- **Комбіноване мито:** поєднує адвалерний та специфічний методи нарахування; зазвичай сплачується за тією ставкою, яка дає більшу суму платежу.

- **Змішане мито:** передбачає одночасне застосування обох ставок.

## 5. Особливі та сезонні види мита

Держава може застосовувати спеціальні заходи для оперативного реагування на загрози національним інтересам.

- **Сезонне мито:** нараховується на товари сезонного характеру (переважно сільськогосподарські) на строк не більше чотирьох місяців.

- **Антидемпінгове мито:** застосовується у разі ввезення товарів за ціною, нижчою за "нормальну вартість" у країні експорту, якщо це завдає шкоди національному виробнику.

- **Компенсаційне мито:** вводиться для нейтралізації ефекту від іноземних субсидій, наданих експортерам для штучного підвищення конкурентоспроможності їхніх товарів.

- **Спеціальне мито:** використовується як захисний захід у разі різкого зростання обсягів імпорту або як захід у відповідь на дискримінаційні дії інших держав.

## 6. Митний тариф та товарна номенклатура (УКТ ЗЕД)

**Митний тариф** — це систематизований звід ставок мита. В Україні діє **Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД)**, побудована на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

Код УКТ ЗЕД має 10 знаків, де:

- Перші 2 — група товарів.
- Перші 4 — товарна позиція.
- Перші 6 — підпозиція.
- Всі 10 — підкатегорія.

**Тарифна ескалація** — це практика підвищення рівня митного обкладання в міру зростання ступеня обробки сировини. Це стимулює ввезення сировини та захищає виробників готової продукції.

## **7. Митна вартість як база для оподаткування та методи її визначення**

**Митна вартість** — це вартість товарів, що обчислюється на момент перетинання митного кордону України і слугує основою для нарахування митних платежів.

### **Методи визначення митної вартості імпорту:**

1. **За ціною договору (основний метод):** базується на ціні, фактично сплаченій або такій, що підлягає сплаті.
2. **За ціною договору щодо ідентичних товарів:** використання вартості однакових за всіма ознаками товарів.
3. **За ціною договору щодо подібних товарів:** використання вартості товарів, що мають схожі характеристики.
4. **На основі віднімання вартості:** розрахунок на основі ціни перепродажу товару на внутрішньому ринку мінус витрати та прибуток.
5. **На основі додавання вартості (обчислена вартість):** сумування витрат на виробництво, загальних витрат та прибутку виробника.
6. **Резервний метод:** гнучке використання попередніх методів з урахуванням світової практики.

## **8. Митні режими та їх вплив на нарахування платежів**

Митний режим визначає статус товарів та порядок справляння податків. В Україні існує 14 режимів:

- **Імпорт:** повна сплата всіх митних платежів.
- **Експорт:** вивіз українських товарів без зобов'язання повернення.
- **Транзит:** переміщення між двома митними органами без сплати митних платежів.
- **Митний склад:** зберігання товарів до 3 років без сплати мита під митним контролем.

- **Тимчасове ввезення:** умовне повне або часткове звільнення від оподаткування на строк до 1 року.

## **9. Економічні наслідки застосування митних тарифів**

Введення мита має різнопланові наслідки, які залежать від економічної ваги країни.

**Для «малої» країни (яка не впливає на світові ціни):**

- Скорочення обсягу внутрішнього попиту.
- Збільшення внутрішнього виробництва через зростання ціни.
- Зменшення добробуту споживачів через подорожчання товарів.
- Одержання державою додаткового доходу.

**Для «великої» країни (яка впливає на світові ціни):**

- Митний тариф може змусити іноземних постачальників знизити ціни, що покращує умови торгівлі країни-імпортера.

- Позитивний ефект досягається, якщо вигода від зміни умов торгівлі перекидає втрати від зниження ефективності внутрішнього виробництва.

Митно-тарифне регулювання залишається ключовим інструментом захисту національних інтересів, попри глобальні тенденції до лібералізації торгівлі. Ефективне використання тарифних засобів дозволяє не лише наповнювати бюджет, а й стимулювати прогресивні структурні зміни в національній економіці